sosialurin

Ábyrgdarblaðstjóri Jan Müller
Fyritøkustjóri Kristjan Dahl
Ljósmyndari Kalmar Lindenskov

Blaðfólk: Randi Jacobsen · Dagny Joensen · Jósimus L. Eidesgaard · Eydna Klakkstein · Eirikur Lindenskov · Áki Bertholdsen

Útgevari, uppsetning og prent: P/f Sosialurin
Bústaður: Argjavegi 28 Argjum

Postadr.: Postsmoga 76, 110 Tórshavn
Telefon: 11820
Telefax: 14720

Áheitan á Mærsk - spælið við opnum kortum í Føroyum!

Oddagrein

IKKI kann sigast annað enn, at føroyingar hava eitt rættiliga ambivalent forhold til stóru donsku fyritøkuna AP Møller, eisini betri kend undir teimum ymsu Mærsk heitunum. Ein kann siga, at føroyingar bæði elska og hata hesa fyritøku. Og hetta er komið rættiliga til sjóndar seinastu árini fyrst og fremst í kjalarvørrinum á kreppuni og nú eisini í sambandi við eina komandi oljuvinnu.

MANGIR føroyingar hava forvunnið sær til lívsins uppihald sum starvsfólk hjá A.P. Møller. Sum so kann sigast, at fyritøkan hevur notið stórt gagn av føroyingum, sum hava dugað sítt handverk umborð á teimum mongu skipunum. Ja hava verið álitismenn. So sigast má, at báðir partar hava notið gott av hvørjum øðrum.

SÍÐANI kreppan tók seg upp av álvara hevur navnið AP Møller fleiri ferðir verið í fokus. Og ikki fyri tað góða. "Mystiskar" vitjarnir í Tinganesi hava fingið tingmenn at spyrja, hvat Mærsk veruliga vil í Føroyum. Er tað oljani teir eru eftir verður spurt. Og nú sambandið millum Den Danske Bank og AP. Møller kemur fram av álvara gevur tað aftur lív í conspiratiónsteoriirnar, um at danir hava eina ella aðra ætlan við Føroyum, soleiðis sum Jógvan Sundstein fleiri ferðir hevur víst á.

VIT minnast so eisini øll, at tað í avtalu millum Føroyar og Danmark er felt niður á blað, at danskar fyritøkur skulu prioriterast í komandi oljuvinnu eru tær kappingarførar. Nú tað kemur fram, at Mærsk ætlar sær at bora í Lopra fær tað sjálvandi aftur glið á gitingarnar. Og tað er greitt, at teir føroyingar, sum leingi hava ilskast inn á Mærsk, tí tað í síni monopolstøðu vant pengar burtur úr flugvandi føroyingum og síðani hevur tvíhildið um at halda fram við flugvinnuni, nú halda tað vera ovboðið, at Mærsk skal sleppa at bora í Lopra eisini. Hetta kann sjálvandi tykjast ósakligt, tí tað hevur einki við hvørt annað at gera, men tað er greitt, at soleingi sum Mærsk og AP. Møller velja einki at siga og harvið líkasum fara aftur um ryggin á føroyingum, fær henda fyritøka ikki nakran serliga good will her. Er tað so, at fyritøkan veruliga hevur nakað gott at láta føroyingum og menningini her, spælið so við opnum kortum. Vilja tit hava fótin fastan á hesum klettum gera forrætninger har, gerið tykkum tað tá púra greitt, at hetta má og skal vera uppá okkara - Føroya lands premissur. Tað skal tí vera áheitan okkara á hesa stóru donsku fyritøku, at hon er meira opin og vísir fair play.

Lesarabrøv

Veit nógv um ráðagerðina, hví Heri Mortensen varð koyrdur

Í hesi stuttu viðmerking verður avdúkað nakað av tí, sum hendir í føroyska samfelagnum.

Havi kunnað Hera Mortensen um, at ein ráðagerð varð framd móti honum tá ið hann varð koyrdur frá sum stjóri í Atlantsflog.

Kenni av góðum grundum ikki innaru samrøðingarnar tá ið ráðagerðin varð framd, men so mikið hevur eygað sæð og oyrað hoyrt, at ósannindi og samansvørjing varð gjørd millum ávísar persónar. Heri Mortensen skal burtur líka mikið hvat – segði Sámal P. í Grund.

Bara eitt sitat: »Annaðhvørt arbeiðir tú Eyðfinnur Jacobsen fyri Hera Mortensen, ella arbeiðir tú fyri Atlantsflog.« Ju, sjálvsagt *arbeiði eg fyri Atlantsflog* var svarið.

Síðani byrjaðu ósannindini í útvarpi, sjónvarpi og bløðum.

Um ónøgd var við Hera Mortensen sum stjóra, hví so ikki í fjølmiðlunum geva Føroya fólk eina reiðiliga grund fyri, at hann varð sagdur upp?

Úttalurnar í fjølmiðlunum frá formanninum í nevndini fyri Atlantsflog, og av landsstýrismanninum, sum umsitur málið, vóru so jankasligar og avdúkandi, at ongin við sínum fullu fimm nýtist at vera í iva.

Lítlar og ongar uppsagnir av starvsfólki hava verið í Atlantsflog í dag, um Heri Mortensen varð sitandi sum stjóri. Hann hevði dugað at sæð fylgjurnar av at tømt ein hangar fyri teknikarar.

Nú eru so í hvussu so er 10 ungir og miðaldrandi føroyingar gjørdir arbeiðsleysir, umframt teir, sum annaðhvørt vóru koyrdir aðrenn, ella sum eru rýmdir úr Atlantsflog. Tí ávísar persónar skulu ráða fyri borgum!

Eg bíði á hesum sinni at gera meira burturúr.

John S. Mylhamar

Sjónarmið

Annar leikur í ráðagerðini

– um umsetiligar fiskidagar

Í Fimmaran í Útvarpin um mikudagin varð upplýst, at tá froðingarnir nú ætla, at fiskidagarnir í Føroyum skulu kunna keypast og seljast, so skal hetta skiljast sum fullkomin søla. Soleiðis, at tá eitt reiðarí, sum eigur fiskidagar, fer av knoranum, eiga kreditorarnir fiskidagarnar. Og tá ein maður, sum eigur fiskidagar, doyr, eiga arvingarnir.

Hetta er tann skipan, sum er í Íslandi, og sum Peter Andersen-nevndin mælti til at reka inn á føroyingar, við uppskotinum um umsetiligar fiskikvotur. Løgtingið segði kortanei til tá skipanina fyri stuttari tíð síðani. Froðingarnir leggja longu uppskotið fram aftur, bara við tí muni, at nú skulu *fiskidagar* keypast og seljast, ístaðin fyri nøgdarkvotur.

Onkur kann halda, »at hetta stórt sæð er tað sama, sum longu *er* galdandi í Føroyum«, tí her hevur hvørt fiskifar eitt fiskiloyvi. Tað man ikki vera rætt. Her er ein avgerandi munur. Eitt fiskiloyvi, sum er bundið at einum niðurslitnum fiskifari, kann ein kreditorur illa brúka til nakað. Tað hevur onki pengavirði. Men fær kreditorurin fiskidagar, sum hann kann selja ein og ein, til hægsta boð, tá gevur tað pengar í kassan.

Her er tá í roynd um talan um ogn. At eiga eitt tal av fiskidøgum verður tá ogn – júst sum at eiga eina gyllin í jørð í einum felishaga. Úrslitið av umsetiligum fiskidøgum verður tað, at Føroya fiskiríkidømi, sum higartil hevur verið fólksins ogn, verður einstaklingaogn, sum – fyrr ella seinni – kann inntøkuførast, og setast á ognarroknskapin hjá einstaklingum í fólk ella fyritøkum. Tann dagin hendan umsetiligheit verður samtykt av Føroya Løgtingi, hevur fólkið í hesum landi látið sítt fiskiríkidømi av hondum. Einstaklingar fáa tað til ogn. Og teir fáa tað fyri onki.

Hvør fær gávuna?

Nú er tann stóri spurningurin: *Hvør* fær hesa stóru gávu? Á pappírinum verða tað teir skipa- og bátaeigarar, sum eru í dag. Men um eitt fiskifar stendur í stórari skuld til Føroya Banka, er tað bankin, sum kann inntøkuføra gávuna sum sína. Bankapant, sum hava verið mestsum virðisleys, fáa tá eitt risastórt virði.

Í Norðurlandahúsinum mikukvøldið vórðu froðingarnir spurdir, um teir høvdu gjørt nakra meting av, hvussu stóran part av hesi milliardagávu Føroya Banki fær, og hvussu nógv í roynd um verður eftir til fiskimenn. Froðingarnir góvu onki svar uppá hendan spurning. Varastjórin í Føroya Banka tók orðið, og segði fundarfólkinum eini 10 ára gomul tíðindi. Tað uttanumtosið skuldi eftast at vera svar.

Eg vil kalla hetta eitt framligt uppskot. Hetta vísir, at onkur er í hesum landi, sum heldur at Føroya Banki skal fáa uppaftur fleiri milliardir frá Føroya fólk.

Bankin hevur trumfin, og bíðar eftir fongi

Tann løgni pástandur hevur verið at hoyra umaftur og umaftur, frá fleiri búskapartrøðingum, at fiskiríkidømi *má* kunna keypast og seljast, »fyri at marknaðurin kann virka« í fiskivinnuni.

Tað at »marknaðurin virkar« merkir, at tey skip, sum klára seg illa, fara á húsagang og verða løgd, og at tey skip, sum klára seg væl, soleiðis fáa meiri fisk í sín part.

Tað er ein gáta, hví teir siga at fiskiríkidømi má vera einstaklingaogn, fyri at »fáa marknaðin at virka«. Vanliga er tað so, at ein fyritøka hevur inntøkur og útreiðslur, og harvið eitt rakstrarhall ella rakstraravlop, og raksturin, og hann einsamallur, ger »at marknaðurin virkar«.

Um eitt ullarvirki stendur í Gøtu, og eitt á Strondum, og annað hevur stórt rakstrarhall, men hitt stórt rakstraravlop, so fer tað verkara ullarvirkið á heysin. Tað er onki skil í tí pástandi, at virkini bæði mugu fáa alla Føroya ull til gávis, fyri at »marknaðurin kann virka«.

Hví skal tað so vera neyðugt í fiskivinnuni?

Eg finni bara tá eina loysnina á hesi gátu: *Føroya Banki spekulerar* (eftir boðum frá Mikkelsen/Heinesen (eftir boðum frá DDBs/FG). Hann væntar, at føroysku froðingarnir og løgtingsmenninir eru so veikir í knongunum, at bara hann bíðar nóg longi, slaka teir, og geva bankanum teir umsetiligu fiskidagar, hann so grammur bíðar eftir.

Dagin eftir at tað er hent, kann bankin inntøkuføra hetta milliardavirði. Og annan dagin eftir »verður skil fingið á« føroyska fiskiskipaflotanum. Hann verður skorin eftir sama leisti sum flakavirkini. Ein triðingur opin, restin á húsagangi.

Fiskimenn uppsagdir

Tá »marknaðurin fer at virka« fer arbeiðsloysi at raka ein stóran part av limunum í Føroya Fiskimannafelag. Ein trøðingur hevur fyrr sagt, at ein triðingur av skipunum verður lagdur. Tá hann varð spurdur aftur um hetta, á aðalfundi í Føroya Fiskimannafelag, fekst hann ikki at svara.

Tað er ikki lætt hjá almenninginum at meta um, hvussu nógvir fiskimenn standa til at verða uppsagdir. Hagdeildin undir Landsstýrinum gjørdi fyrr raksturin upp fyri ymsu bólkarnar av fiskiførum. Men tað varð steðgað síðan 1988. Í dag vita kanska bara bankastjórarnir, hvussu nógvar uppsagnir eru at vænta.

Men hann sum onki fær at vita, má hava rætt til at meta. Útfrá teimum gomlu rakstrartølum, sum almenningurin hevur atgongd til, skal eg loyva mær hesa meting: Í minsta lagi triði hvør fiskimaður verður uppsagdur. Kanska tveir av trimum.

Tá verða fiskimenn væl farnir, við einum formanni, sum ikki kíkar í hvørja skrromu, sum samgongubandslógmenn, reiðarar og bankastjórar egna fyri honum, um egningarmaskinur, ígulker og mangt annað.

Útróðurin læstur

Fleiri fiskimenn, sum longu nú eru uppsagdir, hava bjargað sær við at fara at rógva út. Men verður fiskiríkidømi einstaklingaogn fyrst, og tær nógvu uppsagnirnar av fiskimonnum koma aftaná, verður tað sera trupult hjá uppsøgdum fiskimonnum at bjarga sær við útróðri. Tí tá skal hann sum ætlar at byrja útróður *keypa* sær allar fiskidagarnar, hann skal brúka.

Tá fiskidagar verða til sølu, og ein uppsagdur fiskimaður ætlar at keypa, men má bjóða ímóti einum nýstovnaðum trolarareiðarí, við Føroya Banka og Íleggingargrunninum í rygginum, og einum nýggjum trolara í gerð – hvør man tá fara at klára at bjóða mest?

Bróðurparturin av fiskidøgunum liggja tá væl innilæstir í boksini í Føroya Banka. Føroyingar, sum hava látið bankanum sítt fiskiríkidømi fyri onki, noyðast nú at keypa sær fiskirætt aftur frá sama banka. Og tað helst fyri ein prís, sum kemur at minna um prísin á fleiri gyllin í jørð.

Bankin fær allan fiskin

Føroya Banki hevur tá enntá yvirvald yvir teimum fiskidøgum, sum hann ikki eigur. Vil hann troðka útróðurin burtur, men útróðrarmenn ikki við góðum vilja selja sínar fiskidagar, so kann Bankin fíggja nógv nýggj stálfiskiskip, sum fiska so nógv, at útróðurin illa fæst at bera seg. Bara nakrir fáir, av tí treiska slagnum, verða eftir, og allur treiskleiki má dvína fyri elli. Havi eg fingið tað rætt við, hevur hetta verið gongdin í Íslandi tey seinastu 10 árini.

Mikkjal Danjalsson